

การศึกษารูปแบบการจัดการศึกษาสำหรับผู้สูงอายุ
ในเขตพัฒนาเศรษฐกิจพิเศษชายแดนใต้ จังหวัดสงขลา*
STUDY OF THE EDUCATIONAL MANAGEMENT MODEL FOR THE ELDERLY
IN THE SPECIAL ECONOMIC DEVELOPMENT ZONE, SOUTHERN BORDER

อริสรา บุญรัตน์*, ชาวนี แก้วมโน

Arisra Boonrat*, Chaowanee Kaewmano

คณะศึกษาศาสตร์และศิลปศาสตร์ มหาวิทยาลัยหาดใหญ่ สงขลา ประเทศไทย

Faculty of Education and Liberal Arts, Hatyai University, Songkhla, Thailand

*Corresponding author E-mail: arisra@hu.ac.th

บทคัดย่อ

บทความวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์ 1) เพื่อศึกษาความต้องการการจัดการศึกษาของผู้สูงอายุ ตาม เพศและอายุ และ 2) เพื่อศึกษารูปแบบการจัดการศึกษาสำหรับผู้สูงอายุ ทำการศึกษาด้วยวิธีวิจัยแบบผสมผสาน (Mix Method) โดยเก็บข้อมูลจากผู้สูงอายุ ในเขตพัฒนาเศรษฐกิจพิเศษชายแดนใต้ จังหวัดสงขลา ใน 5 อำเภอ (จะนะ เทพา สะบ้าย้อย นาทวี และเสเตา) และเก็บข้อมูลจากผู้สูงอายุ ที่มีอายุ (60 - 70 ปี, ตั้งแต่ 70 - 79 ปี และ 80 ปีขึ้นไป) ได้กลุ่มตัวอย่าง 397 คน กำหนดขนาดกลุ่มตัวอย่าง โดยใช้สูตรทาร์ ยามาเน่ ที่ความเชื่อมั่น 95% และมีค่าความเชื่อมั่น .955 และการสนทนากลุ่ม จำนวน 15 คน ซึ่งเลือกมาด้วยวิธีเจาะจง ผลการวิจัยพบว่า 1) ความต้องการจัดการศึกษาของผู้สูงอายุในเขตพัฒนาเศรษฐกิจพิเศษชายแดนใต้ จังหวัดสงขลา จำแนกตามเพศ พบว่า อยู่ในระดับมาก เมื่อพิจารณาเป็นรายด้าน พบว่า ด้านสุขภาพและอนามัย มีความต้องการมากที่สุด รองลงมา คือ ด้านการปรับตัวทางสังคมและจิตใจ ด้านการเรียนรู้ และด้านการจัดการศึกษา ตามลำดับ ความต้องการการจัดการศึกษาของผู้สูงอายุ จำแนกตามอายุ พบว่า ผู้สูงอายุที่มีอายุต่างกันมีความต้องการการจัดการศึกษาแตกต่างกัน และ 2) ความต้องการรูปแบบด้านการจัดการศึกษาสำหรับผู้สูงอายุ สรุปประเด็นต่าง ๆ ได้ดังนี้ ด้านการจัดการศึกษา เน้นความรู้ที่สามารถนำไปใช้ในชีวิตประจำวันหรือการประกอบอาชีพได้ ร้อยละ 41.93 ด้านการเรียนรู้ ควรมีการจัดสรรงบประมาณของหน่วยงานเกี่ยวกับผู้สูงอายุโดยเฉพาะ ร้อยละ 41.14 ด้านสุขภาพและอนามัย ควรจัดอบรมหลักสูตรเตรียมพร้อมสู่การเป็นผู้สูงวัย ร้อยละ 37.35 และด้านการปรับตัวทางสังคมและจิตใจ ผู้สูงอายุควรได้รับการเอาใจใส่จากลูกหลานและคนรอบข้าง ร้อยละ 39.80

คำสำคัญ: รูปแบบการจัดการศึกษา, ผู้สูงอายุ, เขตพัฒนาเศรษฐกิจพิเศษชายแดนใต้

Abstract

The research aimed to 1) Study the educational management needs of the elderly by gender and age and 2) Study the educational management model for the elderly. The study was conducted using a mixed method by collecting data from the elderly in the Southern Border Special Economic Zone, Songkhla Province in 5 districts (Chana, Thepha, Saba Yoi, Nathawi and Sadao) and collecting data from the elderly aged (60-70 years, 70-79 years and 80 years and over). The sample group was 397 people. The sample size was determined using the Taro Yamane formula with a 95% confidence level and a reliability value of .955. The focus group consisted of 15 people who were purposively selected. The results of the research found that 1) The educational management needs of the elderly in the Southern Border Special Economic Zone, Songkhla Province, classified by gender were at a high level. When considering each aspect, it was found that health and hygiene had the highest needs, followed by social and mental adjustment, and learning. and education management, respectively. The educational management needs of the elderly classified by age found that the elderly with different ages had different educational management needs. 2) The need for educational management formats for the elderly can be summarized as follows: In terms of education management, it emphasizes knowledge that can be applied in daily life or in a career (41.93%). In terms of learning, there should be a budget allocation for agencies specifically related to the elderly (41.14%). In terms of health and hygiene, there should be training courses to prepare for being elderly (37.35%). And in terms of social and mental adjustment, the elderly should receive attention from children and people around them (39.80%).

Keywords: Education Management Model, Elderly, Special Economic Development Zones in The Southern Border Provinces

บทนำ

การศึกษาเป็นหัวใจสำคัญในการพัฒนาคน พัฒนาประเทศในทุกด้าน โดยเฉพาะในยุคโลกาภิวัตน์ที่ต้องอาศัยกำลังคนที่มีคุณภาพในการพัฒนาประเทศ การพัฒนาคนให้มีคุณภาพและมีความสามารถที่จะปรับตัวได้อย่างรู้เท่าทันการเปลี่ยนแปลงต่าง ๆ ที่จะมาถึงหากการจัดการศึกษาให้แก่คนในชาติเป็นไปในแนวทางที่ถูกต้องเหมาะสมกับสภาพแวดล้อม ความต้องการทางเศรษฐกิจ สังคม การเมือง และวัฒนธรรมของประเทศ ก็จะสามารถสร้างสรรค์ ความเจริญก้าวหน้าให้แก่ประเทศชาติได้ ตามพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542 โดยในมาตรา 6 (กระทรวงศึกษาธิการ, 2553) ว่าด้วย การจัดการศึกษาต้องเป็นไปเพื่อพัฒนาคนไทยให้เป็นมนุษย์ที่สมบูรณ์ทั้งร่างกาย จิตใจ สติปัญญา ความรู้ และคุณธรรม มีจริยธรรมและวัฒนธรรมในการดำรงชีวิต สามารถอยู่ร่วมกับผู้อื่นได้อย่างมีความสุข ซึ่งเป็นระบบที่ให้บุคคลได้ศึกษาและเรียนรู้อย่าง

ต่อเนื่องไปตลอดชีวิต เพื่อให้สอดคล้องกับสภาพการเปลี่ยนแปลงในด้านต่าง ๆ ของประเทศ ซึ่งสอดคล้องกับนโยบายและจุดเน้นของกระทรวงศึกษาธิการ ให้มีการส่งเสริมการเรียนรู้ตลอดชีวิต (Lifelong Learning) และการฟื้นฟูภาวะถดถอยทางการเรียนรู้ (Learning Loss) พัฒนาสมรรถนะอาชีพที่สอดคล้องกับความต้องการ ความสนใจ โดยการ Re-skill Up-skill และ New Skill เพื่อให้ทุกกลุ่มเป้าหมายมีการศึกษาในระดับที่สูงขึ้น พร้อมทั้งสร้างช่องทางอาชีพในรูปแบบหลากหลายให้ครอบคลุมผู้เรียนทุกกลุ่มเป้าหมาย รวมทั้งผู้สูงอายุ โดยมีการบูรณาการความร่วมมือระหว่างหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง (สำนักงานปลัดกระทรวงศึกษาธิการ, 2561)

จากข้อมูลรายงานการคาดการณ์ประชากรของประเทศไทย ปี 2553 - 2573 ของสำนักงานคณะกรรมการพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ พบว่า ประเทศไทยได้เข้าสู่ “สังคมผู้สูงอายุ” ตั้งแต่ปี 2553 โดยมีสัดส่วนผู้สูงอายุร้อยละ 12.80 ของจำนวนประชากรทั้งหมด 66 ล้านคน และคาดว่าในปี 2573 ประเทศไทยจะเข้าสู่ “สังคมผู้สูงอายุโดยสมบูรณ์” เนื่องจากมีสัดส่วนของผู้สูงอายุสูงถึง ร้อยละ 25.80 ของจำนวนประชากรทั้งหมด 68.30 ล้านคน (สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ, 2559) ซึ่งสถานการณ์ของประเทศไทย ก็ดำเนินไปเช่นเดียวกับนานาประเทศ กล่าวคือ การดำเนินนโยบายด้านประชากรและการวางแผนครอบครัวที่ประสบผลสำเร็จ ตลอดจนความก้าวหน้าในการพัฒนาประเทศทั้งด้านเศรษฐกิจและสังคม ส่งผลให้คนไทยมีสุขภาพดี มีอายุยืนยาวขึ้น และมีโอกาสได้รับการศึกษาที่สูงขึ้น มีความรู้และทักษะในการป้องกันและดูแลสุขภาพ ตลอดจนการวางแผนครอบครัวที่มีประสิทธิภาพมากยิ่งขึ้น ซึ่งผลสำเร็จดังกล่าว ทำให้สภาพการณ์เจริญพันธุ์และอัตราการเกิดมีแนวโน้มที่ลดลง จนเกิดการเปลี่ยนแปลงทางด้านโครงสร้างของประชากร กล่าวคือ ประชากรที่อยู่ในวัยสูงอายุมีแนวโน้มเพิ่มขึ้น ในขณะที่ประชากรวัยเด็กและวัยแรงงานมีแนวโน้มที่ลดลง ในขณะที่ผู้สูงอายุมีจำนวนเพิ่มขึ้นอย่างต่อเนื่อง สิ่งที่มีผลกระทบตามมา คือ การจัดเตรียมอาชีพและการให้ผู้สูงอายุเหล่านี้สามารถดูแลตัวเองได้ ไม่เป็นภาระของลูกหลาน (สำนักงานสถิติแห่งชาติ, 2567)

จากสภาพปัญหาและความสำคัญดังกล่าว จึงสนใจในการวิจัยเรื่องการศึกษา รูปแบบการจัดการศึกษาสำหรับผู้สูงอายุในเขตพัฒนาเศรษฐกิจพิเศษชายแดนใต้ จังหวัดสงขลา เพื่อศึกษาความต้องการการจัดการศึกษา และศึกษารูปแบบการจัดการศึกษาของผู้สูงอายุ ที่เอื้ออำนวยประโยชน์แก่ผู้สูงอายุ โดยมีแนวคิดการศึกษาตลอดชีวิต (Lifelong Learning) เป็นพื้นฐานสำคัญจากแนวคิดที่ระบุว่า การเรียนรู้ไม่ได้สิ้นสุดในระบบการศึกษาในวัยเรียน แต่ดำเนินไปตลอดช่วงชีวิตของบุคคล โดยเฉพาะในผู้สูงอายุที่ต้องการการเรียนรู้เพื่อปรับตัวกับการเปลี่ยนแปลงทางสังคม และเทคโนโลยี ซึ่งสอดคล้องกับพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542 ที่ส่งเสริมการเรียนรู้ตลอดชีวิต (ปิยดา วงศ์วิวัฒน์, 2562) และตอบสนองความต้องการในการเรียนรู้ตลอดชีวิตของผู้สูงอายุ ให้ผู้สูงอายุมีศักยภาพ และนำไปสู่การสร้างสังคมผู้สูงวัยที่มีคุณภาพ ตลอดจนนำองค์ความรู้ที่ได้ไปนำเสนอเป็นรายงานสถานการณ์ผู้สูงอายุไทย ในส่วนที่เกี่ยวข้องกับการศึกษาและการเรียนรู้ตลอดชีวิตสำหรับผู้สูงอายุไทยต่อไป อีกทั้ง ยังไม่มีการศึกษาถึงการจัดการศึกษาสำหรับผู้สูงอายุที่เหมาะสม ในเขตพัฒนาเศรษฐกิจพิเศษชายแดนใต้ ในจังหวัดสงขลาที่ครอบคลุม 5 อำเภอ ได้แก่ อำเภอจะนะ อำเภอเทพา อำเภอสะบ้าย้อย อำเภอนาทวี และอำเภอสะเดา ซึ่งมีผู้สูงอายุในพื้นที่อยู่เป็นจำนวนมากและเป็นพื้นที่ 5 อำเภอที่มีความแตกต่างจากอำเภออื่น ๆ ในจังหวัดสงขลา ที่มีการทำยุทธศาสตร์ขับเคลื่อนพื้นที่ดังกล่าวอย่างชัดเจน เพื่อเพิ่มการลงทุนสร้างงาน สร้างรายได้ สร้างความสุขให้เกิดขึ้นแก่คนทุกช่วงวัยต่อไป

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อศึกษาความต้องการการจัดการศึกษาของผู้สูงอายุ ในเขตพัฒนาเศรษฐกิจพิเศษชายแดนใต้ จังหวัดสงขลา
2. เพื่อศึกษารูปแบบการจัดการศึกษาของผู้สูงอายุ ในเขตพัฒนาเศรษฐกิจพิเศษชายแดนใต้ จังหวัดสงขลา

วิธีดำเนินการวิจัย

การศึกษารูปแบบการจัดการศึกษาสำหรับผู้สูงอายุในเขตพัฒนาเศรษฐกิจพิเศษชายแดนใต้ จังหวัดสงขลา มีวิธีการวิจัย ดังต่อไปนี้

ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง

ประชากรที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้ คือ ผู้สูงอายุในเขตพัฒนาเศรษฐกิจพิเศษชายแดนใต้ จังหวัดสงขลา 5 อำเภอ (จะนะ เทพา สะบ้าย้อย นาทวี และสะเดา) ที่มีช่วงอายุมีช่วงอายุ (60 - 70 ปี, ตั้งแต่ 70 - 79 ปี และ 80 ปีขึ้นไป) จำแนกตามเพศ (ชาย และหญิง) จำนวน 57,137 คน

ตารางที่ 1 แสดงจำนวนประชากรที่ใช้วิจัยในครั้งนี้ คือ ผู้สูงอายุ จำแนกตามอำเภอ ในจังหวัดสงขลาที่อยู่ในเขตพัฒนาเศรษฐกิจพิเศษชายแดนใต้

อำเภอ	อายุ 60 - 69 ปี			อายุ 70 - 79 ปี			อายุ 80 ปีขึ้นไป		
	ชาย	หญิง	รวม	ชาย	หญิง	รวม	ชาย	หญิง	รวม
จะนะ	3,588	4,193	7,781	1,797	2,286	4,083	1,043	1,609	2,652
เทพา	2,303	2,775	5,078	1,180	1,503	2,683	672	1,016	1,688
สะบ้าย้อย	2,046	2,382	4,428	946	1,606	2,552	584	856	1,440
นาทวี	2,341	2,537	4,878	1,182	1,451	2,633	691	944	1,635
สะเดา	3,458	5,459	8,917	1,988	2,137	4,125	1,008	1,556	2,564
รวม	13,736	17,346	31,082	7,093	8,983	16,076	3,998	5,981	9,979

หมายเหตุ: ข้อมูลจาก สำนักงานสถิติจังหวัดสงขลา ปี 2564

จากตารางที่ 1 แสดงจำนวนประชากร ผู้สูงอายุแบ่งตามช่วงอายุ ได้แก่ 60 - 69 ปี, อายุ 70 - 79 ปี และ อายุ 80 ปีขึ้นไป และแบ่งตามอำเภอ 5 อำเภอ ได้แก่ อำเภอจะนะ อำเภอเทพา อำเภอสะบ้าย้อย อำเภอนาทวี และอำเภอสะเดา พบว่า มีผู้สูงอายุรวมที่ใช้เป็นประชากร จำนวน 57,137 คน

ตารางที่ 2

 แสดงจำนวนกลุ่มตัวอย่างที่ใช้วิจัยในครั้งนี้ จำแนกตาม เพศ ช่วงอายุ และอำเภอ

อำเภอ	อายุ 60 - 69 ปี			อายุ 70 - 79 ปี			อายุ 80 ปีขึ้นไป		
	ชาย	หญิง	รวม	ชาย	หญิง	รวม	ชาย	หญิง	รวม
จะนะ	23	29	52	13	19	32	7	10	17
เทพา	19	28	47	7	11	18	5	8	13
สะบ้าย้อย	8	14	22	10	11	21	3	7	10
นาทวี	11	14	25	10	12	22	4	7	11

ตารางที่ 2 แสดงจำนวนกลุ่มตัวอย่างที่ใช้วิจัยในครั้งนี้ จำแนกตาม เพศ ช่วงอายุ และอำเภอ (ต่อ)

อำเภอ	อายุ 60 - 69 ปี			อายุ 70 - 79 ปี			อายุ 80 ปีขึ้นไป		
	ชาย	หญิง	รวม	ชาย	หญิง	รวม	ชาย	หญิง	รวม
สะเดา	24	30	54	15	19	34	9	10	19
รวม	85	115	200	55	72	127	28	42	70

จากตารางที่ 2 แสดงจำนวนกลุ่มตัวอย่าง แบ่งตามช่วงอายุ ได้แก่ อายุ 60 - 69 ปี อายุ 70 - 79 ปี และอายุ 80 ปีขึ้นไป และแบ่งตามอำเภอ 5 อำเภอ ได้แก่ อำเภอจะนะ อำเภอเทพา อำเภอสะบ้าย้อย อำเภอนาทวี และอำเภอสะเดา พบว่า มีผู้สูงอายุรวมที่ใช้เป็นกลุ่มตัวอย่าง จำนวน 397 คนโดยการกำหนดขนาดตัวอย่างโดยใช้สูตรทาร์ยามาเน่ (Yamane, T., 1973) ที่ระดับความเชื่อมั่น 95% และสุ่มตัวอย่างแบบแบ่งชั้นภูมิ (Stratified Sampling) แล้วสุ่มเลือกหน่วยตัวอย่างออกมา จากแต่ละชั้นภูมิด้วยวิธีการสุ่มอย่างง่าย (Simple Random Sampling) ตามจำนวนสัดส่วนที่กำหนดตามตัวอย่างในแต่ละอำเภอ

และกลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการสนทนากลุ่ม จำนวน 15 คน โดยการเลือกแบบเจาะจง (Purposive Sampling) จากผู้สูงอายุระหว่าง 60 - 69 ปี จำนวน 5 คน ผู้สูงอายุตั้งแต่ 70 - 79 ปี จำนวน 5 คน และผู้สูงอายุ 80 ปีขึ้นไป จำนวน 5 คน โดยกลุ่มตัวอย่าง สามารถสื่อสารและแสดงความคิดเห็นได้อย่างชัดเจน มีสภาพร่างกายที่สามารถเข้าร่วมการสนทนากลุ่มได้ตลอดระยะเวลาการจัดกิจกรรม และเป็นสมาชิกของชมรมผู้สูงอายุหรือเคยเข้าร่วมกิจกรรมการเรียนรู้สำหรับผู้สูงอายุ

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย ได้แก่

1. แบบสอบถาม ซึ่งมีเนื้อหาสาระ อยู่ภายใต้กรอบแนวคิด ทฤษฎีและตัวแปร ที่ผู้วิจัยต้องการศึกษา ประกอบด้วย 3 ตอน ดังนี้

ตอนที่ 1 เป็นคำถามเกี่ยวกับข้อมูลทั่วไปของ ผู้สูงอายุในเขตพัฒนาเศรษฐกิจพิเศษชายแดนใต้ จังหวัดสงขลา ได้แก่ เพศ อายุ

ตอนที่ 2 เป็นคำถามเกี่ยวกับความต้องการการจัดการศึกษาสำหรับผู้สูงอายุ ในด้านต่าง ๆ ดังนี้
1) ด้านการจัดการศึกษา 2) ด้านการเรียนรู้ 3) ด้านสุขภาพและอนามัย และ 4) ด้านการปรับตัวทางสังคมและจิตใจ โดยลักษณะคำถามเป็นแบบสอบถาม แบบมาตราส่วนประเมินค่า (Rating Scale) 5 ระดับ ตามเกณฑ์ของ ลิก - เอิร์ท (Likert) (Johnson, B. & Christensen, L., 2004)

ตอนที่ 3 ข้อเสนอแนะความต้องการรูปแบบการจัดการศึกษาสำหรับผู้สูงอายุ ในด้านต่าง ๆ ดังนี้
1) ด้านการจัดการศึกษา 2) ด้านการเรียนรู้ 3) ด้านสุขภาพและอนามัย และ 4) ด้านการปรับตัวทางสังคมและจิตใจ โดยได้สร้างจากการวิเคราะห์เอกสาร และตามประเด็นที่ต้องศึกษาการศึกษา

2. แบบสอบถามในการสนทนากลุ่ม (Focus Group) เป็นข้อคำถามลักษณะปลายเปิด ให้ผู้รับการสัมภาษณ์ ได้แสดงความคิดเห็น รูปแบบการจัดการศึกษาสำหรับผู้สูงอายุ ในเขตพัฒนาเศรษฐกิจพิเศษชายแดนใต้ จังหวัด

สงขลา ในด้านต่าง ๆ ดังนี้ 1) ด้านการจัดการศึกษา 2) ด้านการเรียนรู้ 3) ด้านสุขภาพและอนามัย และ 4) ด้านการปรับตัวทางสังคมและจิตใจ

การตรวจสอบคุณภาพเครื่องมือ

1. นำแบบสอบถามที่สร้างเสร็จแล้วให้ผู้เชี่ยวชาญ จำนวน 3 ท่าน ที่มีความเชี่ยวชาญด้านการศึกษาด้านการวัดผลและประเมินผล และพยาบาลวิชาชีพชำนาญการพิเศษที่ทำงานเกี่ยวกับผู้สูงอายุ พิจารณาตรวจสอบความเที่ยงตรงเชิงเนื้อหา (Content Validity) แล้วนำผลการพิจารณาไปทำการวิเคราะห์หาความเที่ยงตรง โดยใช้ดัชนีความสอดคล้อง (Index of Item Objective Congruence: IOC) ที่พัฒนาโดยโรวินลลี และแฮมเบิลตัน (Rovinelli, R. J. & Hambleton, R. K., 1977) โดยผลการวิเคราะห์แบบสอบถามการวิจัยจากผู้ทรงทั้ง 3 ท่าน พบว่า ข้อคำถามมีค่าดัชนีความสอดคล้องตั้งแต่ 0.67 ขึ้นไปทุกข้อ

2. หลังจากที่ได้ นำแบบสอบถามความต้องการรูปแบบการจัดการศึกษาตลอดชีวิตของผู้สูงอายุไปทดลองใช้กับกลุ่มผู้สูงอายุที่ไม่ใช่กลุ่มตัวอย่างจริง จำนวน 30 คน แล้วนำข้อมูลที่ได้มาวิเคราะห์หาค่าความเชื่อมั่นของแบบสอบถาม (Reliability) ด้วยสัมประสิทธิ์แอลฟาของครอนบาค (Cronbach's Alpha Coefficient) (พวงรัตน์ ทวีรัตน์, 2543) โดยได้เท่ากับ .955 และนำไปใช้กับกลุ่มตัวอย่างจริงต่อไป

การเก็บรวบรวมข้อมูลและการวิเคราะห์ข้อมูล

การเก็บรวบรวมข้อมูล ได้ดำเนินการเก็บรวบรวมข้อมูล ดังนี้

1. แจกแบบสอบถามการศึกษารูปแบบการจัดการศึกษาสำหรับผู้สูงอายุ ในเขตพัฒนาเศรษฐกิจพิเศษชายแดนใต้ จังหวัดสงขลา จำนวน 397 ชุด คิดเป็นร้อยละ 100 และได้ตรวจสอบความถูกต้องสมบูรณ์ของแบบสอบถามที่ได้รับคืน และนำมาหาความถี่ ร้อยละ (Percentage) เพื่ออธิบายลักษณะของกลุ่มตัวอย่างโดยหาค่าเฉลี่ย (Mean) และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (Standard Deviation)

2. ได้ดำเนินการสนทนากลุ่ม เพื่อสอบถามรูปแบบการจัดการศึกษาสำหรับผู้สูงอายุในด้านต่าง ๆ ได้แก่ ด้านการจัดการศึกษา ด้านการเรียนรู้ ด้านสุขภาพและอนามัย และ ด้านการปรับตัวทางสังคมและจิตใจ โดยได้ดำเนินการ ดังนี้

2.1 การตอบแบบสอบถาม ไม่เร่งรัดในการตอบ

2.2 การสนทนาหากผู้เข้าร่วม ไม่อยากแสดงความคิดเห็น หรือต้องการความคิดเห็นในประเด็นใดทางผู้วิจัยจะไม่คาดคั้นคำตอบ แต่จะชวนพูดคุยประเด็นอื่น ๆ แทน และมีการหยุดพัก ระหว่างการสัมภาษณ์

2.3 มีมาตรการในการป้องกันแก้ไข และดูแลผู้เข้าร่วมให้ข้อมูลในโครงการ ดังนี้

2.3.1 การไม่คาดคั้นคำตอบกับผู้สูงอายุที่เป็นกลุ่มตัวอย่างในการให้ข้อมูล

2.3.2 การเก็บข้อมูลอยู่ในบริบท และสภาพแวดล้อมที่ผู้สูงอายุคุ้นเคย เช่น อำเภอสะเดา เก็บข้อมูลที่ศาลาประชาคมของอำเภอ ซึ่งเป็นพื้นที่ที่ผู้สูงอายุเคยไปทำกิจกรรมอยู่เป็นประจำ

2.3.3 ในการเก็บข้อมูลของทุกอำเภอ จะมีหน่วยงานภาครัฐ เช่น กองสวัสดิการมาร่วมด้วย เพื่อให้ได้ข้อมูลที่เป็นความต้องการที่แท้จริง

2.3.4 การพิทักษ์สิทธิ์ของกลุ่มตัวอย่าง ได้ดำเนินการ โดยการชี้แจงถึงวัตถุประสงค์และขั้นตอน การดำเนินการวิจัย ข้อมูลของผู้ให้ข้อมูลสำคัญจะถูกเก็บไว้เป็นความลับและใช้ ข้อมูลเฉพาะการศึกษานี้ เท่านั้น การนำเสนอข้อมูลจะนำเสนอโดยภาพรวม ซึ่งจะต้องได้รับความเห็นชอบจากกลุ่มตัวอย่าง

และรวบรวมข้อมูลที่ได้จากการสนทนากลุ่ม ดำเนินการวิเคราะห์ และสังเคราะห์ข้อมูล เพื่อเป็นรูปแบบ การจัดการศึกษาสำหรับผู้สูงอายุ ตามลำดับ

วิธีดำเนินการวิจัย

การวิจัยครั้งนี้ มีวิธีดำเนินการวิจัย ตามลำดับขั้นตอน ดังนี้ รูปแบบการวิจัย เป็นการวิจัยแบบผสมผสาน (Mix Method Research) ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง/ผู้ให้ข้อมูลสำคัญ ประชากร ได้แก่ ผู้สูงอายุในเขตพัฒนา เศรษฐกิจพิเศษชายแดนใต้ จังหวัดสงขลา 5 อำเภอ (จะนะ เทพา สะบ้าย้อย นาทวีและสะเดา) ที่มีช่วงอายุมี ช่วงอายุ (60 - 70 ปี, ตั้งแต่ 70 - 79 ปี และ 80 ปีขึ้นไป) จำแนกตามเพศ (ชายและหญิง) จำนวน 57,137 คน กลุ่มตัวอย่าง ได้แก่ ผู้สูงอายุในเขตพัฒนาเศรษฐกิจพิเศษชายแดนใต้ จังหวัดสงขลา โดยการกำหนดขนาด ตัวอย่างโดยใช้สูตรทาโร ยามาเน่ (Yamane, T., 1973) ที่ระดับความเชื่อมั่น 95% และสุ่มตัวอย่างแบบแบ่งชั้นภูมิ (Stratified Sampling) แล้วสุ่มเลือกหน่วยตัวอย่างออกมา จากแต่ละชั้นภูมิด้วยวิธีการสุ่มอย่างง่าย (Simple Random Sampling) ตามจำนวนสัดส่วนที่กำหนดตามตัวอย่างในแต่ละอำเภอ ได้จำนวนทั้งสิ้น จำนวน 397 คน และผู้ให้ข้อมูลสำคัญสำหรับการสนทนากลุ่ม โดยการเลือกแบบเจาะจง (Purposive Sampling) จากผู้สูงอายุ ระหว่าง 60 - 69 ปี จำนวน 5 คน ผู้สูงอายุตั้งแต่ 70 - 79 ปี จำนวน 5 คน และผู้สูงอายุ 80 ปีขึ้นไป จำนวน 5 คน รวมทั้งสิ้นจำนวน 15 คน

สถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูล

สถิติที่ใช้ในการวิจัยและการวิเคราะห์ข้อมูล ได้ดำเนินการ ดังนี้ 1) การวิจัยเชิงปริมาณได้นำแบบสอบถาม มาจัดระบบข้อมูลแยกเป็นหมวดหมู่ ตรวจสอบความตรงของเนื้อหา โดยการหาค่า IOC การหาค่าความเชื่อมั่นของ แบบสอบถาม สถิติที่ใช้ ได้แก่ ค่าร้อยละ ค่าเฉลี่ย (Arithmetic Mean) และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (Standard Deviation: SD) และการวิเคราะห์ข้อมูลเชิงเนื้อหา (Content Analysis) และ 2) การวิจัยเชิงคุณภาพ ได้เป็น ผู้ดำเนินการสนทนากลุ่มด้วยตนเอง วิเคราะห์ข้อมูลจากแบบสอบถามที่ได้จากการสนทนากลุ่ม นำมาวิเคราะห์ ข้อมูล และเสนอข้อมูลเชิงพรรณนา

การวิจัยในมนุษย์ ได้ยื่นขอจริยธรรมการวิจัยในมนุษย์ (เลขรับรองจริยธรรม SCPHYLIRB-2566/179)

ผลการวิจัย

ผลการวิจัยพบว่า ความต้องการการจัดการศึกษาของผู้สูงอายุ ในเขตพัฒนาเศรษฐกิจพิเศษชายแดนใต้ จังหวัดสงขลา แบ่งเป็น 3 ตอน ดังนี้

1. ข้อมูลทั่วไปของผู้สูงอายุ ในเขตพัฒนาเศรษฐกิจพิเศษชายแดนใต้ สามารถแสดงได้ดังตารางที่ 3

ตารางที่ 3 แสดงจำนวนและร้อยละข้อมูลทั่วไปของผู้สูงอายุ ในเขตพัฒนาเศรษฐกิจพิเศษชายแดนใต้

(n = 397)

ข้อมูลทั่วไปของผู้ตอบแบบสอบถาม	จำนวน	ร้อยละ
เพศ		
ชาย	103	25.94
หญิง	294	74.06
อายุ		
60 - 69 ปี	252	63.48
70 - 79 ปี	117	29.47
80 ปีขึ้นไป	28	7.05
รวม	397	100.00

จากตารางที่ 3 พบว่า ข้อมูลทั่วไปของผู้สูงอายุ ในเขตพัฒนาเศรษฐกิจพิเศษชายแดนใต้ เรื่อง ความต้องการและรูปแบบการจัดการศึกษาสำหรับผู้สูงอายุ ในเขตพัฒนาเศรษฐกิจพิเศษชายแดนใต้ จังหวัดสงขลา จำนวน 397 คน พบว่า ส่วนใหญ่เป็นเพศหญิง จำนวน 294 คน (ร้อยละ 74.06) เพศชาย จำนวน 103 คน (ร้อยละ 25.94) มีอายุระหว่าง 60 - 69 ปี จำนวน 252 คน (ร้อยละ 63.48) อายุระหว่าง 70 - 79 ปี จำนวน 117 คน (ร้อยละ 29.47) และอายุ 80 ขึ้นไป จำนวน 28 คน (ร้อยละ 7.05)

2. ผลการศึกษาความต้องการการจัดการศึกษาของผู้สูงอายุ สามารถแสดงได้ ดังตารางที่ 4

ตารางที่ 4 แสดงค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน และระดับความต้องการการจัดการศึกษาของผู้สูงอายุ

(n = 397)

ประเด็นรายด้าน	$\bar{X}$	S.D.	ระดับความต้องการการจัดการศึกษา
1. ด้านการจัดการศึกษา	4.14	.63	มาก
2. ด้านการเรียนรู้	4.21	.64	มาก
3. ด้านสุขภาพและอนามัย	4.35	.53	มาก
4. ด้านการปรับตัวทางสังคมและจิตใจ	4.28	.50	มาก
ภาพรวม	4.24	.50	มาก

จากตารางที่ 4 พบว่า ระดับความต้องการการจัดการศึกษาของผู้สูงอายุ ในภาพรวม พบว่า ผู้สูงอายุมีความต้องการการจัดการศึกษาในระดับมาก ($\bar{X} = 4.24$) และเมื่อพิจารณาเป็นรายด้าน พบว่า ผู้สูงอายุมีความต้องการการจัดการศึกษาในระดับมากทุกด้าน ดังนี้ ด้านสุขภาพและอนามัย ($\bar{X} = 4.35$) ด้านการปรับตัวทางสังคมและจิตใจ ($\bar{X} = 4.28$) ด้านการเรียนรู้ ($\bar{X} = 4.21$) และด้านการจัดการศึกษา ($\bar{X} = 4.14$) ตามลำดับ

3. ข้อเสนอแนะความต้องการรูปแบบการจัดการศึกษาสำหรับผู้สูงอายุ ในด้านต่าง ๆ สามารถแสดงได้ ดังตารางที่ 5

ตารางที่ 5 แสดงข้อเสนอแนะความต้องการรูปแบบการจัดการศึกษาสำหรับผู้สูงอายุ ในด้านต่าง ๆ

ประเด็นรายด้าน	จำนวน	ร้อยละ
1. ด้านการจัดการศึกษา		
1.1 ความรู้ที่สามารถใช้ในชีวิตประจำวันหรือการประกอบ อาชีพได้	65	41.93
1.2 เน้นการเรียนรู้รูปแบบชั้นเรียน กลุ่ม - ชมรม	50	32.26
1.3 ความรู้เกี่ยวกับสวัสดิการเบี้ยยังชีพผู้สูงอายุ	40	25.81
2. ด้านการเรียนรู้		
2.1 งบประมาณของหน่วยงานเกี่ยวกับผู้สูงอายุโดยเฉพาะ	65	41.14
2.2 การมีพื้นที่สำหรับผู้สูงอายุในการเรียนรู้โดยเฉพาะ	55	34.81
2.3 การเรียนรู้เน้นการลงมือทำและการปฏิบัติด้วยตนเอง	38	24.05
3. ด้านสุขภาพและอนามัย		
3.1 หลักสูตรเตรียมพร้อมสู่การเป็นผู้สูงวัย	62	37.35
3.2 ให้ความรู้เกี่ยวกับการดูแลสุขภาพและโรค	56	33.73
3.3 แคนนำอาสาสมัครดูแลสุขภาพผู้สูงอายุ	48	28.92
4. ด้านการปรับตัวทางสังคมและจิตใจ		
4.1 การเอาใจใส่จากลูกหลานและคนรอบข้าง	78	39.80
4.2 การศึกษาดูงานทัศนศึกษาทุกปี	77	39.28
4.3 การมีเวทีนำเสนอประสบการณ์สู่คนรุ่นหลัง	41	20.92

จากตารางที่ 5 พบว่า ข้อเสนอแนะความต้องการรูปแบบด้านการจัดการศึกษาสำหรับผู้สูงอายุ สรุปประเด็นต่าง ๆ ได้ ดังนี้ ด้านการจัดการศึกษา เน้นความรู้ที่สามารถใช้ในชีวิตประจำวันหรือการประกอบอาชีพได้ ร้อยละ 41.93 โดยการพัฒนาหลักสูตรที่เน้นการปฏิบัติและการนำไปใช้ในชีวิตประจำวันได้จริง และการสร้างความร่วมมือกับหน่วยงานภาครัฐและเอกชนในการพัฒนาทักษะที่เหมาะสมกับผู้สูงอายุ ด้านการเรียนรู้ ให้จัดสรรงบประมาณของหน่วยงานเกี่ยวกับผู้สูงอายุโดยเฉพาะ ร้อยละ 41.14 ควรมีการจัดตั้งกองทุนเพื่อการศึกษาตลอดชีวิตของผู้สูงอายุ และสนับสนุนทรัพยากรการเรียนรู้ที่เข้าถึงง่ายสำหรับผู้สูงอายุในชุมชน ด้านสุขภาพและอนามัย อบรมหลักสูตรเตรียมพร้อมสู่การเป็นผู้สูงวัย ร้อยละ 37.35 ควรส่งเสริมการเรียนรู้ให้กับผู้สูงอายุ เกี่ยวกับโภชนาการ การออกกำลังกาย และการดูแลสุขภาพจิตที่เหมาะสม และด้านการปรับตัวทางสังคมและจิตใจ การเอาใจใส่จากลูกหลานและคนรอบข้าง ร้อยละ 39.80 โดยส่งเสริมสนับสนุนการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ร่วมกันระหว่างผู้สูงอายุกับคนในครอบครัว เพื่อสร้างความเข้าใจของคนในครอบครัวการดูแลผู้สูงอายุร่วมกันต่อไป

ผลการศึกษารูปแบบการจัดการศึกษาสำหรับผู้สูงอายุ ในเขตพัฒนาเศรษฐกิจพิเศษชายแดนใต้ จังหวัดสงขลา ในด้านต่าง ๆ ได้แก่

1. ด้านการจัดการศึกษา ที่ผู้สูงอายุต้องการ คือ เรียนรู้สิ่งใหม่ ๆ ตลอดเวลา โดยระยะเวลาในการเรียน ในจัดการศึกษาที่เหมาะสม 10 ชั่วโมงต่อสัปดาห์ การจัดการศึกษาแต่ละครั้งอาจจะมีจำนวนชั่วโมงที่ไม่ยาวมาก ต่อวัน บรรยาย 1 ชั่วโมง และลงมือปฏิบัติ 1 ชั่วโมง เพื่อให้เอื้อกับบริบทของผู้สูงอายุ ด้านเนื้อหาในการศึกษา เรียนรู้ของผู้สูงอายุ ที่ถูกพูดถึงมากที่สุดจากการสัมภาษณ์ผู้ให้ข้อมูลหลัก คือ สาระเนื้อหาที่มีการผสมผสานทั้งจาก

หลักสูตรกลาง และมีเนื้อหาที่เหมาะสมกับท้องถิ่นได้ด้วย โดยผู้ถ่ายทอดเนื้อหาสาระ ควรจะเป็นวิทยากรหรือผู้ที่มีประสบการณ์ในเนื้อหาสาระนั้น ๆ โดยตรง โดยเป็นคนที่เอาใจใส่ สามารถถ่ายทอดความรู้ได้ดี มีการสื่อสารที่ฟังแล้วเข้าใจได้ง่าย สอนซ้ำ ๆ ด้านสื่อในการศึกษาเรียนรู้ของผู้สูงอายุ ที่ถูกพูดถึงมากที่สุดจากการสัมภาษณ์ผู้ให้ข้อมูลหลัก คือ สื่อ และอุปกรณ์ที่ทันสมัย เช่น คอมพิวเตอร์ เนื่องจากผู้ให้ข้อมูลหลายท่านได้เล่าถึงความไม่ถนัดทางด้านออนไลน์ และเห็นว่าเป็นสิ่งที่จำเป็นที่ต้องเรียนรู้เพิ่มเติม สอดคล้องกับรูปแบบการศึกษา วิธีการเรียนการสอน ซึ่งผู้สูงอายุสนใจ ได้แก่ การนำชมนอกสถานที่เรียน และการใช้อุปกรณ์เครื่องมือที่ทันสมัยประกอบการเรียน

2. ด้านการเรียนรู้ ที่ผู้สูงอายุชื่นชอบมากที่สุด คือ การเรียนรู้ในชั้นเรียน จากสถานศึกษา องค์กร หรือหน่วยงาน มีผู้สูงอายุเพียงบางส่วนที่ต้องการการเรียนรู้แบบผสมผสาน ทั้งจากในชั้นเรียนและผ่านสื่อต่าง ๆ ด้วยตนเอง เช่น สื่อออนไลน์ โดยผู้ให้ข้อมูลหลักส่วนใหญ่ชี้แจงถึงความไม่ถนัด และความกังวลในการเรียนออนไลน์ โดยรูปแบบการเรียนซึ่งเป็นที่นิยมมากที่สุด คือ การเข้ากลุ่ม - ชมรมประกอบด้วยกิจกรรมต่าง ๆ รวมทั้งการช่วยเหลือสังคม วิชาและกิจกรรมที่เป็นที่นิยมมากที่สุด ได้แก่ ศิลปะ ดนตรี และกีฬาประเภทต่าง ๆ รองลงมา ได้แก่ วิชาที่ใช้ในชีวิตประจำวันหรือการประกอบอาชีพ และวิชาการพัฒนาตนเอง

3. ด้านสุขภาพและอนามัย ผู้สูงอายุมองว่าครอบครัวมีบทบาทหลักในการร่วมกันดูแลสุขภาพและอนามัยของผู้สูงอายุ นอกจากตัวของผู้สูงอายุเองแล้วนั้น ต้องการให้มีหน่วยงานที่เกี่ยวข้องดูแลโดยตรง เกี่ยวกับการจัดกิจกรรมที่เกี่ยวข้องกับการส่งเสริมสุขภาพและอนามัยของผู้สูงอายุ และมีการกำหนดอย่างชัดเจน ที่โปรแกรมพัฒนาสุขภาพ เช่น กิจกรรมการออกกำลังกาย กิจกรรมการตรวจคัดกรองโรคเบื้องต้น บริการรักษาพยาบาลเบื้องต้น และบริการรถฉุกเฉินเพื่อส่งตัวผู้ป่วย วิธีการใช้ชีวิตให้ง่ายและปลอดภัยมากยิ่งขึ้น

4. ด้านการปรับตัวทางสังคมและจิตใจ ผู้สูงอายุเห็นว่าสามารถนำไปสู่การใช้ชีวิตอย่างมีคุณค่า การรับรู้ - เข้าใจความรู้สึกของตนเอง สามารถจัดการสภาวะอารมณ์ต่าง ๆ ได้ โดยผู้สูงอายุมองว่า การได้เข้าสังคมทำกิจกรรมกับกลุ่มคนรุ่นเดียวกัน หรือการพัฒนามิตรภาพใหม่ ๆ กับผู้สูงอายุในชุมชนอื่น ทำให้เห็นคุณค่าในตัวเอง มีเป้าหมายในการใช้ชีวิตแต่ ทั้งนี้ ต้องได้รับการสนับสนุนจากคนในครอบครัวร่วมด้วย

อภิปรายผล

จากผลการวิจัย สามารถอภิปรายผลได้ ดังนี้

ความต้องการการจัดการศึกษาของผู้สูงอายุ ในเขตพัฒนาเศรษฐกิจพิเศษชายแดนใต้ จังหวัดสงขลา แบ่งเป็น 3 ตอน ได้แก่ ตอนที่ 1 ข้อมูลทั่วไป ส่วนใหญ่เป็นเพศหญิง มีอายุระหว่าง 60 - 69 ปี ตอนที่ 2 ระดับความต้องการการจัดการศึกษาของผู้สูงอายุ ในภาพรวมผู้สูงอายุมีความต้องการการจัดการศึกษาอยู่ในระดับมาก และเมื่อพิจารณาเป็นรายด้าน มีความต้องการการจัดการศึกษาในระดับมากทุกด้าน คือ ด้านสุขภาพและอนามัย ด้านการปรับตัวทางสังคมและจิตใจ ด้านการเรียนรู้ และด้านการจัดการศึกษาตามลำดับ และ ตอนที่ 3 ข้อเสนอแนะความต้องการการจัดการศึกษาสำหรับผู้สูงอายุ ในด้านต่าง ๆ สรุปประเด็นต่าง ๆ ได้ ดังนี้ ด้านการจัดการศึกษา เน้นความรู้ที่สามารถใช้ในชีวิตประจำวันหรือการประกอบอาชีพได้ ด้านการเรียนรู้ ให้จัดสรรงบประมาณของหน่วยงานเกี่ยวกับผู้สูงอายุโดยเฉพาะ ด้านสุขภาพและอนามัย อบรมหลักสูตรเตรียมพร้อมสู่การเป็นผู้สูงวัย และ ด้านการปรับตัวทางสังคมและจิตใจ การเอาใจใส่จากลูกหลานและคนรอบข้าง อภิปรายได้ว่า

1. ความต้องการการจัดการศึกษาสำหรับผู้สูงอายุ ด้วยสภาพทางสังคมที่เปลี่ยนแปลง และการที่ประเทศไทยอยู่ในสภาวะสังคมสูงวัยเพิ่มมากขึ้น ประกอบด้วยการที่คนทุกเพศ ทุกวัย หันมาดูแลตัวเองด้วยการออกกำลังกาย และทานอาหารที่เป็นประโยชน์ต่อร่างกายมากขึ้น ประกอบกับช่องทางในการสื่อสารข้อมูลด้านสุขภาพหลากหลายมากขึ้น จึงทำให้ผู้สูงอายรรู้ข้อมูลข่าวสารในการดูแลสุขภาพของตนเองง่ายขึ้น ส่งผลให้ผู้สูงอายุหรือผู้สูงอายุมีการปรับเปลี่ยนพฤติกรรมในการดูแลสุขภาพแข็งแรงมากขึ้น จึงทำให้มีความต้องการการเรียนรู้ที่มากขึ้นกว่าผู้สูงอายุยุคก่อน โดยผู้สูงอายุมีความต้องการด้านสุขภาพและการดูแลตนเองมากที่สุดอันดับแรก ทั้งนี้ อาจเนื่องมาจากผู้สูงอายุเผชิญกับการเปลี่ยนแปลงทางด้านร่างกายมากขึ้น มีความกังวลเกี่ยวกับโรคประจำตัวและการเจ็บป่วย ต้องการพึ่งพาตนเองให้ได้มากที่สุดและต้องการลดภาระการดูแลจากลูกหลาน โดยรูปแบบการจัดการศึกษานั้นต้องเน้นการเรียนรู้แบบมีส่วนร่วมและลงมือปฏิบัติจริง สอดคล้องกับทฤษฎีการเรียนรู้ผู้ใหญ่ของ Knowles, M. S. ที่ว่า มีความต้องการแลกเปลี่ยนประสบการณ์กับผู้อื่น ชอบการเรียนรู้ที่สามารถนำไปใช้ได้จริง ต้องการมีส่วนร่วมในการกำหนดเนื้อหาการเรียนรู้ และชอบการเรียนรู้ที่มีปฏิสัมพันธ์กับผู้อื่น (Knowles, M. S., 1980) และสอดคล้องกับงานวิจัยของ ระเบียบ สัจจโสภณ ที่เชื่อว่า การส่งเสริมการเรียนรู้ในผู้สูงอายุจะช่วยเสริมพลังอำนาจให้กับผู้สูงอายุพึ่งตนเองได้ในยุคที่สังคมเปลี่ยนเป็นสังคมเทคโนโลยีมากขึ้น และส่งผลให้ผู้สูงอายุมีสุขภาพที่ดีขึ้น หากได้รับการเรียนรู้และทำกิจกรรมในสิ่งที่ตนเองสนใจ (ระเบียบ สัจจโสภณ, 2556) และเมื่อพิจารณาเป็นรายประเด็นพบว่า ผู้สูงอายุมีความต้องการด้านสุขภาพและอนามัยอยู่ในระดับมากกว่าด้านอื่น ๆ อาจเป็น เพราะผู้สูงอายุหันมาดูแลตัวเองมากขึ้นมีความกระตือรือร้นที่จะขวนขวายหาความรู้ ความเข้าใจในการดูแลสุขภาพ ซึ่งในยุคปัจจุบันเทคโนโลยีมีความเจริญ และการเข้าข้อมูลต่าง ๆ ที่สนใจได้ไม่ยาก ในส่วนการปรับตัวทางสังคมและจิตใจของผู้สูงอายุ ผู้สูงอายุมีความท้าทายในการปรับตัวต่อการเปลี่ยนแปลงบทบาทหลังเกษียณ สอดคล้องกับทฤษฎีบทบาท (Role Theory) ที่ว่าการสูญเสียบทบาทการทำงานส่งผลกระทบต่อความรู้สึกมีคุณค่าในตนเอง เช่น การสูญเสียสถานภาพทางสังคมการปรับตัวกับบทบาทใหม่ การแสวงหาบทบาทใหม่ ความต้องการการมีส่วนร่วมในกิจกรรมชุมชน การปรับเปลี่ยนกิจวัตรประจำวัน และการอยากเรียนรู้ทักษะใหม่ ๆ และการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ประสบการณ์ของตนกับคนรุ่นหลัง (Stryker, S. & Statham, A., 1985)

2. รูปแบบการจัดการศึกษาสำหรับผู้สูงอายุ ในเขตพัฒนาเศรษฐกิจพิเศษชายแดนใต้ จังหวัดสงขลา ในด้านต่าง ๆ ได้แก่ ด้านการจัดการศึกษา ผู้สูงอายุที่มีอายุแตกต่างกัน มีความต้องการการจัดการศึกษาแตกต่างกัน โดยช่วงอายุ 60 - 69 ปี และ 80 ปีขึ้นไป มีความต้องการจัดการศึกษาแตกต่างกัน ทั้งนี้ เนื่องจาก ในวัย 60 - 69 ปีนี้ ผู้สูงอายุมักยังมีสุขภาพร่างกายและจิตใจที่ค่อนข้างสมบูรณ์ มีความต้องการศึกษาเพื่อเสริมสร้างความรู้ที่สามารถนำไปใช้ในชีวิตประจำวัน เช่น การเรียนรู้ทักษะใหม่ ๆ การพัฒนาความสามารถด้านเทคโนโลยี หรือการฝึกอาชีพเสริม ที่ช่วยเพิ่มคุณค่าในตนเองและส่งเสริมบทบาทในครอบครัวหรือชุมชน งานวิจัยโดย Havighurst, R. J. ชี้ว่า ในวัยนี้ผู้สูงอายุมีความต้องการทำกิจกรรมที่ช่วยให้พวกเขารู้สึกถึงความมีคุณค่าและความสามารถในการปรับตัวต่อการเปลี่ยนแปลง ส่วนผู้สูงอายุวัย 80 ปีขึ้นไปช่วงวัยนี้มักเผชิญกับข้อจำกัดทางร่างกาย เช่น การเคลื่อนไหวที่ลดลง การสูญเสียความทรงจำบางส่วนหรือปัญหาสุขภาพเรื้อรัง ส่งผลให้ความต้องการศึกษาของพวกเขา เน้นไปที่กิจกรรมที่ช่วยเสริมสร้างคุณภาพชีวิต และส่งเสริมสุขภาพจิต เช่น การเรียนรู้เกี่ยวกับการดูแลสุขภาพการฝึกสมาธิหรือกิจกรรมที่ส่งเสริมความสัมพันธ์ทางสังคม (Havighurst, R. J., 1972) ซึ่งสอดคล้องกับแนวคิดของ Maslow, A. H.

ที่กล่าวว่า เมื่อเข้าสู่วัยชรามากขึ้น ผู้คนมักมุ่งเน้นไปที่ความปลอดภัยทางกายและจิตใจมากกว่าความสำเร็จด้านอื่น (Maslow, A. H., 1943) และการเปรียบเทียบความต้องการการจัดการศึกษาของผู้สูงอายุ ด้านการเรียนรู้ และด้านการปรับตัวทางสังคมและจิตใจ ผู้สูงอายุที่มีอายุแตกต่างกัน มีความต้องการ การจัดการศึกษาแตกต่างกัน เนื่องจากความแตกต่างในความต้องการด้านการจัดการศึกษาของผู้สูงอายุ ในด้านการเรียนรู้และการปรับตัวทางสังคมและจิตใจ สะท้อนถึงพัฒนาการที่เปลี่ยนแปลงไปตามช่วงวัย โดยช่วงอายุ 60 - 69 ปี และ 80 ปีขึ้นไป มีความต้องการเรียนรู้แตกต่างกัน ทั้งนี้ เนื่องจาก ในวัย 60 - 69 ปีนี้ ผู้สูงอายุยังต้องการเข้าสังคม การเรียนรู้จึงเป็นการมาเรียนรู้ร่วมกัน ทำกิจกรรมร่วมกัน ส่วนผู้สูงอายุ 80 ปีขึ้นไป ด้วยสุขภาพร่างกายที่ท้อถอย การรับฟัง การได้ยินเสื่อมลง การออกจากบ้านด้วยตนเองไม่คล่องตัว การเรียนรู้จึงไม่ต้องการการเข้าสังคม ต้องการเรียนรู้อยู่ที่บ้านเป็นหลักร่วมกับคนในครอบครัว การออกแบบการศึกษา จึงควรตอบสนองต่อความต้องการเฉพาะกลุ่มของผู้สูงอายุ โดยคำนึงถึงความสนใจและข้อจำกัดทางร่างกายของผู้สูงอายุ เพื่อส่งเสริมทั้งความรู้ ทักษะ และคุณภาพชีวิต ส่วนด้านสุขภาพและอนามัย ผู้สูงอายุที่มีอายุแตกต่างกัน มีความต้องการการจัดการศึกษาไม่แตกต่างกัน เนื่องจากความต้องการด้านสุขภาพและอนามัย เป็นความต้องการพื้นฐานที่ผู้สูงอายุต้องเตรียมความพร้อม และยอมรับว่าร่างกายต้องมีการเปลี่ยนแปลงทางสรีรวิทยาที่คล้ายคลึงกัน เช่น ความแข็งแรงของร่างกายที่ลดน้อยลง และการได้รับข้อมูลข่าวสารที่เกี่ยวกับการดูแลสุขภาพหลากหลาย ซึ่งสอดคล้อง กับงานวิจัยของ ศิริรัตน์ จำปีเรือง และคณะ ที่ศึกษาความต้องการด้านสุขภาพอนามัยของผู้สูงอายุ พบว่า การส่งเสริมพฤติกรรมสุขภาพและอนามัยของผู้สูงอายุในปัจจุบันนั้น มีความความรับผิดชอบใส่ใจและเข้าใจการสุขภาพดีอยู่แล้ว (ศิริรัตน์ จำปีเรือง และคณะ, 2562) และสอดคล้องกับการศึกษาของ ญัตติจิตตา เทวาลีศสกุล และคณะ ที่ว่า แนวทางการพัฒนาผู้สูงอายุจากภาระให้เป็นพลังนั้น ควรจัดกิจกรรมที่ส่งเสริมการพัฒนาผู้สูงอายุ ได้แก่ การจัดกิจกรรมสนทนา การเชิญวิทยากร อาจารย์สอนอาชีพที่เหมาะสมกับผู้สูงอายุ และการจัดตั้งชมรม อีกทั้งการจัดหาพื้นที่สาธารณะตามแต่ละต่าง ๆ ของเมืองเพื่อรองรับการทำกิจกรรมของผู้สูงอายุที่หลากหลาย เช่น ลานออกกำลังกาย สวนสุขภาพ พื้นที่นันทนาการ เป็นต้น ซึ่งจะส่งผลต่อการเข้าร่วมกิจกรรม ร่วมกันระหว่างผู้สูงอายุและคนในครอบครัวได้ตลอดเวลา โดยไม่ได้จำกัดอยู่เพียงแต่กิจกรรมของเทศบาลจัดทำขึ้นเท่านั้น (ญัตติจิตตา เทวาลีศสกุล และคณะ, 2559) และยังพบว่า ปัจจัยที่สำคัญของการเกิดทักษะในการเรียนรู้อย่างสร้างสรรค์ คือ การเรียนรู้ตามวิถีชีวิตที่มีความเกี่ยวข้องกับการดำเนินชีวิตประจำวัน เช่น การดูแลสุขภาพ การสื่อสารกัน การเรียนรู้ให้เป็นไปตามความต้องการ ความสนใจและความคาดหวังของการนำไปใช้ได้จริงในชีวิตประจำวัน การเรียนรู้จากการที่ได้ลงมือปฏิบัติจริงสามารถเรียนรู้ผ่านการพูดคุย แลกเปลี่ยนความคิดเห็น เนื่องจากผู้สูงอายุเป็นผู้มีประสบการณ์ชีวิตมากและธรรมชาติ ผู้สูงอายุจะชอบพูดคุย แลกเปลี่ยนความคิดเห็นเป็นอีกวิธีหนึ่งที่จะช่วยส่งเสริมความเข้าใจในการเรียนรู้ของผู้สูงอายุให้มากขึ้น

สรุปและข้อเสนอแนะ

การวิจัยเรื่องนี้ สรุปได้ว่า ความต้องการการจัดการศึกษาของผู้สูงอายุ ในเขตพัฒนาเศรษฐกิจพิเศษชายแดนใต้ จังหวัดสงขลา สรุปได้ ดังนี้ 1) ข้อมูลทั่วไป ผู้สูงอายุส่วนใหญ่เป็นเพศหญิง มีอายุระหว่าง 60 - 69 ปี 2) ความต้องการการจัดการศึกษา โดยภาพรวมอยู่ในระดับมาก ด้านสุขภาพและอนามัย ด้านการปรับตัวทางสังคมและจิตใจ ด้านการเรียนรู้และด้านการจัดการศึกษา มีความต้องการจัดการศึกษามากทุกด้าน และ 3) ข้อเสนอแนะ

ด้านการจัดการศึกษา เน้นความรู้ที่สามารถใช้ในชีวิตประจำวันหรือการประกอบอาชีพได้ ด้านการเรียนรู้ให้จัดสรรงบประมาณของหน่วยงานเกี่ยวกับผู้สูงอายุโดยเฉพาะ ด้านสุขภาพและอนามัย ควรมีการอบรมหลักสูตรเตรียมพร้อมสู่การเป็นผู้สูงวัย การให้ความรู้ด้านการดูแลสุขภาพและโรค อีกทั้งการเป็นแกนนำอาสาสมัครดูแลสุขภาพผู้ป่วย และด้านการปรับตัวทางสังคมและจิตใจ ต้องการความเอาใจใส่จากลูกหลานและคนรอบข้าง ผู้สูงอายุอยู่ในสภาวะสังคมสูงวัยเพิ่มมากขึ้น ทำให้หันมาดูแลตัวเองด้วยการออกกำลังกาย และทานอาหารที่เป็นประโยชน์ต่อร่างกาย ประกอบกับช่องทางในการสื่อสารข้อมูลด้านสุขภาพหลากหลายทำให้สามารถรับรู้ข้อมูลข่าวสารในการดูแลสุขภาพของตนง่ายขึ้น ส่งผลให้มีการปรับเปลี่ยนพฤติกรรมในการดูแลสุขภาพให้แข็งแรง ทำให้มีความต้องการการเรียนรู้มากขึ้นกว่ายุคก่อน ผู้สูงอายุมีความต้องการด้านสุขภาพและการดูแลตนเองมากที่สุดอันดับแรก ทั้งนี้ อาจเนื่องมาจากการเผชิญกับการเปลี่ยนแปลงทางด้านร่างกาย มีความกังวลเกี่ยวกับโรคประจำตัว และการเจ็บป่วยต้องการพึ่งพาตนเองให้ได้มากที่สุดและต้องการลดภาระการดูแลจากลูกหลาน รูปแบบการจัดการศึกษาสำหรับผู้สูงอายุๆ ที่มีอายุแตกต่างกัน มีความต้องการการจัดการศึกษาแตกต่างกัน เนื่องจากผู้สูงอายุยังมีสุขภาพร่างกายและจิตใจที่ค่อนข้างสมบูรณ์ มีความต้องการศึกษาเพื่อเสริมสร้างความรู้ที่สามารถนำไปใช้ในชีวิตประจำวันที่จะช่วยเพิ่มคุณค่าในตนเองและส่งเสริมบทบาทในครอบครัวหรือชุมชน โดยมี ข้อเสนอแนะในการนำผลการวิจัยไปใช้ ดังนี้ 1) ควรตอบสนองต่อความต้องการเฉพาะกลุ่มของผู้สูงอายุ โดยคำนึงถึงความสนใจและข้อจำกัดทางร่างกาย ส่งเสริมทั้งความรู้ ทักษะ และคุณภาพชีวิต 2) ควรส่งเสริมด้านสุขภาพและอนามัย เพราะเป็นความต้องการพื้นฐานที่ต้องเตรียมความพร้อม และยอมรับว่าร่างกายต้องมีการเปลี่ยนแปลงทางสรีรวิทยาที่คล้ายคลึงกัน และ 3) ควรให้ความสำคัญและส่งเสริมการเรียนรู้ และทักษะในการเรียนรู้อย่างจริงจังและต่อเนื่อง รวมทั้งการจัดตั้งศูนย์การเรียนรู้สำหรับผู้สูงอายุในชุมชน เพื่อให้มีพื้นที่ทำกิจกรรม พบปะกันอย่างสม่ำเสมอ อีกทั้งการสื่อสารและการเข้าถึงข้อมูลข่าวสาร การจัดกิจกรรมที่เน้นการมีส่วนร่วม มีบทบาทในการวางแผนหรือกำหนดกิจกรรม ที่ตรงกับความต้องการและส่งเสริมการเรียนรู้อย่างแท้จริง จัดกิจกรรมที่เน้นการปฏิบัติจริง สร้างบรรยากาศการเรียนรู้ที่เป็นมิตร การใช้สื่อและอุปกรณ์ที่เหมาะสมเพื่อหน่วยงานที่เกี่ยวข้องนำไปสู่แผนปฏิบัติการ ในการจัดการเรียนรู้ให้สอดคล้องกับความต้องการของผู้สูงอายุต่อไปและมีข้อเสนอแนะเพื่อการวิจัยครั้งต่อไป ดังนี้ 1) การศึกษาเปรียบเทียบความต้องการในการจัดการศึกษาของผู้สูงอายุในพื้นที่ที่มีบริบทวัฒนธรรมและสังคมต่างกัน และ 2) การพัฒนาหลักสูตรและเทคโนโลยีการเรียนรู้ดิจิทัลที่เหมาะสมกับผู้สูงอายุในเขตพัฒนาเศรษฐกิจพิเศษชายแดนใต้

เอกสารอ้างอิง

- กระทรวงศึกษาธิการ. (2553). พระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542 และ ที่แก้ไขเพิ่มเติม (ฉบับที่ 2) พ.ศ. 2545 และ (ฉบับที่ 3) พ.ศ. 2553. กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์องค์การรับส่งสินค้าและพัสดุภัณฑ์.
- ณัฐรัฐิตตา เทวาลีศสกุล และคณะ. (2559). แนวทางการพัฒนาผู้สูงอายุจากภาระให้เป็นพลังกรณีศึกษาเทศบาลนครรังสิต. วารสารวิชาการมนุษยศาสตร์สังคมศาสตร์และศิลปะ, 9(1), 529-545.
- ปิยดา วงศ์วิวัฒน์. (2562). การเตรียมความพร้อมการเกษียณอายุของบุคลากรมหาวิทยาลัยราชภัฏสวน สุนันทา. วารสารสมาคมนักวิจัย, 24(3), 348-361.

- พวงรัตน์ ทวีรัตน์. (2543). วิธีการวิจัยทางพฤติกรรมศาสตร์และสังคมศาสตร์. (พิมพ์ครั้งที่ 8). กรุงเทพมหานคร: สำนักทดสอบทางการศึกษาและจิตวิทยา มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒประสานมิตร.
- ระวี สัจจโสภณ. (2556). บทความปริทัศน์: แนวคิดทางการศึกษาเพื่อการพัฒนาภาวะสติปัญญาในผู้สูงอายุ. วารสาร วิทยาศาสตร์เกษตรศาสตร์ สาขาสังคมศาสตร์, 34(3), 471-490.
- ศิริรัตน์ จำปีเรือง และคณะ. (2562). “การศึกษาปัจจัยที่สัมพันธ์กับพฤติกรรมส่งเสริมสุขภาพของผู้สูงอายุชุมชนเมือง จังหวัดนครสวรรค์”. บัณฑิตศึกษาปริทรรศน์ วิทยาลัยสงฆ์นครสวรรค์, 7(3), 199-200.
- สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ. (2559). แผนพัฒนาเศรษฐกิจ และ สังคมแห่งชาติฉบับที่ 11 (2555 - 2559). กรุงเทพมหานคร: สำนักนายกรัฐมนตรี.
- สำนักงานปลัดกระทรวงศึกษาธิการ. (2561). แผนปฏิบัติการประจำปีงบประมาณ พ.ศ. 2561 (ฉบับปรับปรุงตามงบประมาณที่ได้รับจัดสรร). (อัดสำเนา). กรุงเทพมหานคร: สำนักงานปลัดกระทรวงศึกษาธิการ.
- สำนักงานสถิติแห่งชาติ. (2567). บทสรุปสำหรับผู้บริหารการสำรวจประชากรสูงอายุในประเทศไทย พ.ศ. 2567. เรียกใช้เมื่อ 10 มกราคม 2568 จาก https://www.nso.go.th/nsoweb/storage/survey_detail/2025/20241209145003_27188.pdf
- Havighurst, R. J. (1972). *Developmental Tasks and Education*. New York: David McKay Company.
- Johnson, B. & Christensen, L. (2004). *Educational Research: Quantitative, Qualitative and Mixed Approach*. (2nd ed.). Boston: Pearson Education.
- Knowles, M. S. (1980). *The modern practice of adult education: from pedagogy to andragogy*. New York: Follett Pub.
- Maslow, A. H. (1943). A Theory of Human Motivation. *Psychological Review*, 50(4), 370-396.
- Rovinelli, R. J. & Hambleton, R. K. (1977). On the use of content specialists in the assessment of criterion-referenced test item validity. *Dutch Journal of Educational Research*, 2(2), 49-60.
- Stryker, S. & Statham, A. (1985). “Symbolic Interaction and Role Theory” in *The Handbook of Social Psychology*. Edited by Linsey. D. & Aronson. E.p. 311 - 378. (3rd ed.). New York: Newbery Award Records.
- Yamane, T. (1973). *Statistics: an introductory analysis*. New York: Harper & Row.